

aquestes dades. Abans, però, m'agradaria acotar el període amb unes dates que són importants per entendre les dades de les quals us acabo de parlar.

El 26 de juliol de 1885 es produeix la primera víctima mortal producte d'una malaltia que, uns dies més tard, se sabrà amb tota certesa que és còlera. Es tracta de Pere Juli Andreu de 58 anys. La segona data important és la de l'última invasió de còlera, el 5 de setembre. Aquell dia mor Maria Sagaró Maynegre de 44 anys. La tercera data que crec que és important ressaltar per entendre les xifres de l'epidèmia és la del 6 d'agost, que és el primer dia que l'Ajuntament i la Junta de Sanitat Local deixen d'expedir el certificat de patent de sanitat neta, s'informa al Governador Civil de l'estat de la salut pública i es fa la declaració oficial de població envaïda pel còlera. El 6 d'agost, doncs, és la data que marca el començament del còlera a l'Escala en les dades de què disposa el Govern Civil.

Per tant, en les dades que dóna el doctor Pi en la seva ressenya⁶⁶ el còlera s'inicia el dia 26 de juliol i acaba el 5 de setembre. Són un total de 42 dies. Parla, el doctor Pi, de 239 casos de còlera, dels quals 192 pertanyen a la forma clàssica del còlera (79 homes afectats i 113 dones) i 47 a la forma medullar (8 homes i 39 dones). El nombre de defuncions és de 39. Aquestes dades les podem comparar amb el llibre d'òbits de la parròquia. En concret per aquest període de 42 dies hi ha comptabilitzats 40 morts. Per tant, les dades són gairebé coincidents. De totes maneres és estrany considerar que en un període de 42 dies gairebé tothom morís per la mateixa circumstància. En canvi, les dades del Govern Civil⁶⁷ parlen que en el període comprès entre el 6 d'agost i el 6 de setembre, 32 dies, hi ha 135 casos de còlera dels quals 21 acaben amb la mort del malalt. En el llibre d'òbits de la parròquia durant aquest període es comptabilitzen 28 defuncions. Què explicaria aquesta diferència en les dades? Podria ser que, donades les dificultats de comunicació, algun dels certificats emesos per l'ajuntament de l'Escala no arribés al Govern Civil, o bé, no s'hagués enviat, o bé, algun dels morts que apareix al llibre d'òbits de la parròquia no hagués mort a causa de còlera? Ara per ara és impossible respondre als enigmes que deixen les xifres absolutes aportades per les diferents fonts. Crec que és oportú, en aquest treball, deixar constància d'aquestes contradiccions per si en treballs posteriors, si es poden afegir més dades que ara no s'han trobat, es pugui arribar a afinar més en les dades absolutes i a resoldre les contradiccions que aquestes xifres absolutes deixen sobre la taula. Aquesta contradicció en les dades és difícil de contrastar en els casos d'altres pobles com Belcaire, Verges o Jafre perquè, en aquests pobles, no hi ha un llibre com el del doctor Pi sinó que, únicament, tenim les dades del Govern Civil, que sempre són unes dades que comencen quan el poble en qüestió dóna notícia que està atacat pel còlera, en el cas de Belcaire, el 30 de juliol (l'1 d'agost ja es desplaça a Belcaire el doctor Detrell). A Belcaire el còlera s'allarga fins el 12 de juliol, 14 dies, en el transcurs dels quals es documenten 28 casos de còlera dels quals moren 9 persones. A Jafre es donen 84 casos dels quals moren 15 persones entre el 21 de juliol i el 10 d'agost. A Verges, segons les dades del Govern Civil es donen 208 casos dels quals moren 32 dels malalts entre el 25 de juliol i el 31 d'agost. Només en el cas de Verges he trobat unes dades absolutes que es poden comparar amb aquestes que tenim provinents del BOP número 54 de 5 de maig de 1886. Es tracta d'una anotació que el vergelità Pere Martí i Font (1845-1904) va escriure en el seu diari personal que transcriu seguidament: "1885. El cólera morbo asiático dio principio el día 23 de Julio cesando el día 20 de Septiembre falleciendo dentro de dicho período entre párbulos y adultos Cincuenta personas. El

medicamento en general fue el Lenidano. En esta enfermedad perdió su hija niña de ocho años llamada Dolores (signatura de Pere Martí)"⁶⁸

A l'inici d'aquest apartat també he parlat d'unes dades parcials que es troben al llibre d'actes de l'ajuntament de l'Escala, en concret del dia 9 d'agost⁶⁹. Aquestes dades parlen de 7 morts entre el dia 30 de juliol i el dia 9 d'agost. 15 són els morts que apareixen en el llibre d'òbits de la parròquia en el mateix període. Aquestes dades, per al nostre anàlisi, caldria descartar-les perquè una diferència tan gran en els números es pot explicar fàcilment en el fet que aquestes dades són dades escrites sense un anàlisi previ, producte de la informació que es maneja en un moment determinat a l'inici d'un ple. No són dades contrastades com les que fa un professional de la medicina en una ressenya científica o les dades oficials que diàriament emet un ajuntament i que remet a l'autoritat superior (Govern Civil).

En les xifres relatives, en canvi, els números són bastant més semblants. En el BOP número 54 de 5 de maig de 1886 es dóna una xifra de 15,56% de defuncions sobre el nombre de casos donats de còlera. Si fem la mateixa operació en les dades aportades pel doctor Pi en la seva ressenya dóna un percentatge de 16,32% de defuncions segons el nombre de casos de còlera. Com podem veure, les xifres relatives que relacionen casos amb defuncions són molt més coincidents en les dues fonts documentals que no pas les xifres absolutes. Seguint les dades del BOP número 54 de 5 de maig de 1886 Torroella de Montgrí dóna un percentatge d'un 42,47%, Verges d'un 15,38%, la Tallada d'un 44,44%, Gualta d'un 31,58%, Belcaire d'un 32,14% i Jafre d'un 17,85%.

Voldria també fer esment d'una última dada que trobem al BOP número 54 de 5 de maig de 1886 en què podem comparar la incidència de la mortalitat per còlera en relació amb la població i es constata que a l'Escala moren el 0,81% dels 2.607 habitants que té el poble en el cens. En la mateixa taula surten uns percentatges de 3,27% a Torroella de Montgrí, 2,75% a Verges, 0,85% a la Tallada, 1,29% a Gualta, 1,78% a Belcaire i 2,74% a Jafre. Aquestes xifres a nivell local permeten constatar que, segurament, la resposta que van donar les autoritats locals a l'epidèmia va ser molt bona ja que, en comparació amb poblacions del nostre voltant també afectades per l'epidèmia, el nombre de morts percentualment va ser molt menor.

Aquestes xifres serien també molt interessants per treballs posteriors en un àmbit més provincial que, potser, permetrien estudiar la seqüència de la importació del còlera i el protagonisme que podria haver jugat el riu Ter com a via de transport de l'epidèmia.

**LLUÍS PRETEL I HEREDIA
JARDINER**

- Construcció, manteniment i neteja.
- Manteniment de piscines

Tel. 629 18 47 66